

Referanser: KR 57/09; KM 4/09; KM 9.1/12; KM 9/14; KM 11/18; KM 18/20; KR 108/21; KR 105/21; KR 95/21; UKM 7/22

Arkivsak: 22/00963-10

Saksdokumenter:

KR 101.1/22 Vedlegg med utdyping av begreper

LIKEVERDIG TILGJENGELIGHET OG TILHØRIGHET - UNIVERSELL UTFORMING AV OG I KIRKEN

Sammendrag

Interesseorganisasjoner, forsknings- og kompetansemiljøer har over lang tid påpekt at funksjonshemmede opplever barrierer for deltakelse, diskriminering og manglende representasjon i samfunnet. Dette gjelder også for Den norske kirke. Denne saken skal bidra til å synliggjøre barrierene funksjonshemmede møter i Den norske kirke, understreke betydningen av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)¹ og peke på sju utfordringer Den norske kirke bør ta tak i.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å gjøre følgende vedtak:

Den norske kirke skal være en kirke av alle og for alle.² For å oppnå dette må det kontinuerlig og systematisk arbeides for likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet. Kirkemøtet vil at Den norske kirke skal:

1. sikre og fremme deltakelse og representasjon av funksjonshemmede
2. styrke kompetanse, bevissthet og erfaringsdeling om barrierer, funksjonshemming og universell utforming
3. fjerne fysiske barrierer

¹ Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

² Jf. Norges Kristne Råd. (2017) (2016 Kirkenes Verdensråd/EDAN). *Tilværelsen gave. Kalt til å være kirke av alle og for alle.*

4. fjerne ikke-fysiske barrierer i alt arbeid i kirken
5. være en arbeidsplass som fremmer likestilling, inkludering og mangfold også når det gjelder funksjonshemmede
6. fremme retten til tros- og livssynsutøvelse for mennesker som mottar helse- og omsorgstjenester
7. ivareta universell utforming i systemer, rutiner og planer og tydeliggjøre hvem som har ansvar for hva

Saksorientering

“Ingenting om oss uten oss”

«Nothing about us, without us» er mottoet til Disabled Peoples' International. Dette har påvirket dagens forståelse av funksjonshemming og påvirket utformingen av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Slogordet brukes til å kommunisere at ingenting skal bestemmes uten representasjon og deltakelse av medlemmer fra gruppen som er berørt av beslutningen.

Funksjonshemmede opplever manglende representasjon i politisk arbeid og samfunnet ellers. Det er lite som tyder på at dette er annerledes i råd og utvalg på ulike nivåer i Den norske kirke. At funksjonshemmede i liten grad er representert i Den norske kirkes kirkeliv og styrende organer, må derfor reflekteres i arbeidet med dette temaet og under behandling av denne saken. For å ivareta involvering av de som vil bli berørt av vedtakene, har interesseorganisasjoner, kompetansemiljøer og personer med funksjonsnedsettelse i og utenfor kirken bidratt med innspill til dette saksdokumentet. Også under forberedelsen av «En universelt utformet kirke» (UKM 7/22), som er innarbeidet i KM-saken, har det blitt gjennomført innspillmøter med ungdommer med funksjonshemming. DnkU har i tillegg jobbet strategisk med representasjon av funksjonshemmede i komiteen som har behandlet saken.

Bakgrunn

Teologisk bakgrunn

Alle mennesker er skapt i Guds bilde. Dette gjelder også for mennesker med funksjonsnedsettelse, ikke *til tross for*, men *med* sin funksjonsnedsettelse. Skapelsen er en kjærlighetshandling som oppretter en relasjon mellom Gud og mennesker. I og med treenigheten er Gud relasjonell i sitt vesen. Dagens samfunn vektlegger rasjonalitet, selvstendighet og uavhengighet. Menneskets gudbilledlighet ligger imidlertid ikke i at mennesket er rasjonelt, men at det står i en særlig relasjon til Gud. Dette er spesielt viktig å holde fast på i møte med mennesker med nedsatt kognitiv funksjonsevne, inkludert mennesker med demens.

Den Gud som har skapt mennesket av og til kjærlighet, ble selv menneske i Jesus Kristus. (Kol 1,15). Evangeliene viser ikke bare fram Jesu makt og styrke, men også hans avhengighet, begrensning og kroppslige skader. Dette gjelder også den

oppstandne Jesus (Joh 20,24–28). Guds inkarnerte bilde i verden er med andre ord ikke uten begrensning, arr eller skader.³

2 Kor 4,7 ff. beskriver livet fra Gud som en skatt gjemt i leirkrukker, både sterkt og skjørt samtidig. I sårbarheten ligger det også en styrke, slik Paulus erkjenner det: “Min nåde er nok for deg, for kraften fullendes i svakhet.” (2. Kor 12,9).

Denne dobbeltheten er et grunnvilkår i det livet som Gud har gitt menneskene i gave. Dette gjelder alle mennesker, ikke bare de av oss som lever med ulike funksjonsnedsettelse. Sårbarhet og begrensning er selve grunnlaget for behovet for hverandre og for Gud,⁴ selve grunnlaget for kirkens fellesskap.

Samtidens krav om selvstendighet og uavhengighet står i kontrast til den bibelske forståelsen av fellesskap. Målet for skapelsen og frelsen er fellesskap med Gud og med hverandre. I dette ligger en gjensidig avhengighet.

Kirken er Kristi kropp (1. Kor 12, 12-26). For at kirken skal være hel⁵ må hele mangfoldet av mennesker ha likeverdig mulighet for tilhørighet, og derfor likeverdig tilgjengelighet til menighetsfellesskap på alle nivåer. Kristi kropp har mange lemmer med ulike gaver og oppgaver, store og små, og alle er nødvendige for at Kristi kropp skal være hel. Kristus kom for å rive ned skillene mellom oss (Ef 2,14). Når noen systematisk utestenges av fysiske eller sosiale barrierer, opprettholdes skillene mellom mennesker, og fellesskapet kan ikke bli helt.

«Mangfold gir deg en plass ved bordet. Inkludering gir deg en stemme ved bordet. Tilhørighet skapes når din stemme blir lyttet til og tatt på alvor!»⁶

Begreper

I det følgende redegjøres det for sentrale begreper for å forstå feltet.

Funksjonshemming

Funksjonsnedsettelse oppstår nær sagt hos alle mennesker i løpet av livet, uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, seksualitet og sosioøkonomisk status. Noen er født med en funksjonsnedsettelse, andre har fått den i løpet av livet. Noen funksjonsnedsettelse er synlige, andre er usynlige. Det kan være bevegelsehemninger, syns- eller hørselshemminger, utviklingshemninger og forskjellige sykdommer som allergier eller demens, som medfører funksjonsnedsettelse. Mennesker med funksjonsnedsettelse er altså en sammensatt gruppe. Samlet utgjør de rundt 15-20 % av den norske befolkningen.

En person som har en funksjonsnedsettelse, er ikke nødvendigvis funksjonshemmet. Begrepet funksjonshemming brukes for å beskrive at en person med funksjonsnedsettelse i konkrete situasjoner møter barrierer som hindrer

---

³ Jf. Norges Kristne Råd. (2017) (2016 Kirkenes Verdensråd/EDAN). *Tilværelsen gave. Kalt til å være kirke av alle og for alle.*

⁴ Jf. Norges Kristne Råd. (2017) (2016 Kirkenes Verdensråd/EDAN). *Tilværelsen gave. Kalt til å være kirke av alle og for alle.*

⁵ Jf. KM 12/20.

⁶ Rasmussen, R. (2022). *Gudstjeneste for alle. Byggeløser for en papirløs gudstjeneste.* IKO Forlaget.

vedkommende tilgang til et sted eller en aktivitet. Begrepet brukes også for å vise til situasjoner der enkeltpersoner eller grupper opplever diskriminering på grunn av barrierer.

- Et barn som ønsker å delta i speidergruppen, kan oppleve en funksjonshemming hvis barnet bruker rullestol og speidergruppen ofte møtes i utilgjengelig terreng eller i kirkekjelleren.
- En ungdom som har vansker med å delta på arrangement med mange mennesker (for eksempel på grunn av autisme eller angst), vil kanskje ikke kunne delta på konfirmantleiren.
- Når presten under gudstjenesten viser med håndtegn at menigheten skal reise seg, men ikke sier det høyt, er det vanskelig for en synshemmet å vite hva som skjer.
- Når et medlem som bruker tegnspråk ønsker å delta i et utvalg sammen med hørende, men ikke får tilgang til en tolk, så er vedkommende ekskludert fra å delta i demokratiske prosesser.

CRPD

Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter som alle mennesker har fordi vi er mennesker. Til tross for denne definisjonen har funksjonshemmede vært, og er, utsatt for mer omfattende og mer alvorlige menneskerettighetsbrudd enn personer uten funksjonshemminger. Derfor er det menneskerettslige vernet bekreftet og konkretisert gjennom FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen er ratifisert i Norge. Den er derfor rettslig bindende, men så langt ikke inkorporert i norsk lov.

Hovedformålet med konvensjonen er å «fremme, verne om og sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter, og å fremme respekten for deres iboende verdighet» (art. 1). CRPD presiserer at alle personer, uansett funksjonsnedsettelse, har rett til å delta i samfunnet på lik linje med andre og at dette også gjelder deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter og idrett (art. 30).

CRPD handler ikke om at noen skal ha nye eller flere rettigheter enn andre, men understreker at menneskerettighetene gjelder alle. Når konvensjonen fremhever universell utforming, likeverd og tilgjengelighet, understreker den betydningen av å se at det å ha rettigheter forutsetter å kunne benytte seg av rettighetene. Tilgjengelighet er derfor viktig for å kunne være en likeverdig og anerkjent medborger.

Bærekraftsmålene

Den overordnede målsetningen for Bærekraftsmålene er at ingen skal utelates – *Leave no one behind*. Dette tar dermed opp den menneskerettslige tilnærmingen til CRPD. De mest sårbare mennesker skal prioriteres, deriblant mennesker med funksjonsnedsettelser. Når ingen skal utelates, trenger man å ivareta universell utforming for å oppnå Bærekraftsmålene. Mål 10: «Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk

eller annen status.» I tillegg nevnes funksjonshemmede spesielt i målene 4, 8, 10 og 11.

Status i Norge

Flere norske lover skal fremme likestilling og hindre diskriminering, og de stiller krav om universell utforming som en forutsetning for dette. Likestillings- og diskrimineringsloven forbyr diskriminering bl.a. på grunn av funksjonsnedsettelse. EUs tilgjengelighetsdirektiv stiller krav om universell utforming av digitale tjenester som nettsider, bankautomater, e-bøker, smarttelefoner og annet. I Plan- og bygningsloven er universell utforming et av de sentrale begrep. Allikevel ser en at funksjonshemmede i høy grad er systematisk diskriminert i det norske samfunnet.⁷ Interesse- og menneskerettighetsorganisasjoner peker blant annet på sysselsetting, boliger og offentlige bygg, ytringsfrihet, holdninger, livskvalitet og det sosiale livet som områder der funksjonshemmede skårer mye dårligere enn resten av befolkningen. Dette fører til omfattende utenforskap. Utviklingshemmede blir særskilt diskriminert i alle nevnte områder og er utsatt for vold og tvang. Samer, skeive og andre sosiale grupper eller minoriteter med funksjonshemming er spesielt utsatt for diskriminering, i tillegg til mobbing, hatytringer, vold og overgrep.⁸

Universell utforming

Når likestillings- og diskrimineringsloven definerer tilgjengelighet som en forutsetning for likestilling, innebærer det at brudd på plikten til universell utforming er definert som diskriminering. Både likestillings- og diskrimineringsloven og andre norske lover tolker samtidig universell utforming begrenset til fysiske forhold. Derfor er det viktig å ha kjennskap til de bredere perspektivene CRPD legger til grunn, fordi tilgjengelighet også handler om ikke-fysiske barrierer.

Med universell utforming menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. Universell utforming skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det. (CRPD, art. 2)

Derfor kan universell utforming ikke bare brukes som kriterium og strategi innen byggeplanlegging, planlegging av uteområder eller utvikling av digitale verktøy, men også innen pedagogikk og politisk deltakelse. Dette for å sikre at så mange forskjellige personer som mulig kan delta i det sosiale livet.

At funksjonshemmede er en så sammensatt gruppe, resulterer i at det ikke nødvendigvis er én løsning som skaper tilgjengelighet for alle. Noen ganger kan det til og med oppstå dilemmaer og motstridende behov. Et handikaptoalett som er stort nok for en rullestolbruker kan være upraktisk for en som er synshemmet. Tegntolkning er nødvendig for tegnspråkbrukere, men de som hører dårlig eller har

---

⁷ Jf. Skarstad, K. (2019). *Funksjonshemmedes rettigheter. Fra prinsipper til praksis*. Universitetsforlaget, s. 19-20.

⁸ Jf. Norges institusjon for menneskerettigheter. (2022). *Funksjonshemmedes ytringsfrihet*; Tyldum, G. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat* (Fafu-rapport 2019:26); Norges Handikapforbund; Norsk Forbund for Utviklingshemmede; Sámediggi – Sametinget.

dårlige språkkunnskaper, ville hatt mer nytte av teksting eller lettleste tekster. Ledelinjer for personer som bruker mobilitetsstokk, skaper noen ganger utfordringer for andre gående, barnevogner eller syklistene.

Manglende kunnskap og økonomi kan føre til nedprioritering og dårlige løsninger. Derfor er individuelle perspektiver på universell utforming og kunnskap om personers forutsetninger sentrale når en jobber med universell utforming. Det er først når enkeltpersoner opplever tilgjengelighet til et bygg eller en aktivitet at man kan vurdere graden av universell utforming. Universell utforming er derfor ikke noe man kan bli ferdig med ved å oppfylle lover, minimumskrav og sjekklister. Det må inngå i kontinuerlige prosesser, strategier og rutiner.

Universell utforming er imidlertid ikke bare nødvendig for personer med funksjonshemming, men er ofte bra for alle. Trinnfri adgang er nødvendig for en rullestolbruker, men også for en som triller en barnevogn eller går med krykker. Teksting av videoer er nødvendig for en hørselshemmet, men også praktisk når en hører noe med dårlig lyd eller vanskelig dialekt. Gudstjenesteprogram i storskrift er ikke bare nødvendig for personer som ser dårlig, men også for en som har dysleksi.

Utfordringsbildet i Den norske kirke

Også i Den norske kirke opplever funksjonshemmede diskriminerende barrierer for deltakelse. Kirkerådet, Kirkemøtet og Ungdommens kirkemøte har, som henvist til foran i saksdokumentet, tidligere gjort vedtak om menneskerettigheter, funksjonshemmedes rett til deltakelse og universell utforming. Det er like fullt fortsatt en lang vei å gå før likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet er en selvfølge. En åpen og inkluderende folkekirke må erkjenne at utilgjengelighet skaper problemer for individer, kirken og samfunnet.

Rettferdighet og inkluderende felleskap er sentrale verdier i Plan for diakoni. Det utfordrer til å oppdage urettferdighet og diskriminering og til å «anerkjenne og praktisere alle menneskers likeverd og verdighet, i tråd med oppdraget om å leve ut evangeliet, og om å vitne om dets budskap i alt den gjør».⁹

Situasjonen er så pass kritisk at vi er nødt til å ta drastiske og tydelige grep for å endre på dette. Vi må snakke om funksjonshemming, barrierer, mobbing og diskriminering. Og vi trenger at universell utforming settes på dagsorden i Den norske kirke. Vi må sammen ta ansvar og stille tydelige krav slik at kirken virkelig kan bli for alle. (UKM 7/22)

Den norske kirke er forpliktet til å oppfylle likestillings- og diskrimineringslovens krav om universell utforming. Kravene i EUs Tilgjengelighetsdirektiv vil også bli gjennomført i norsk rett når direktivet innlemmes i EØS-avtalen. I tillegg har regjeringen uttalt at CRPD skal inkorporeres i norsk lov. UKM sier derfor «[...] at dette er ikke et spørsmål om kirken vil gjøre det eller ei [men] at Den norske kirke bør være et forbilde på dette feltet» (UKM 7/22).

---

⁹ Norges Kristne Råd. (2017) (2016 Kirkenes Verdensråd/EDAN). *Tilværelsen gave. Kallt til å være kirke av alle og for alle*, s. 24.

I det følgende beskrives sju utfordringer knyttet til universell utforming i Den norske kirke som bør ligge til grunn for et systematisk arbeid med likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet. Vedtakene som er foreslått i saken bygger derfor på disse utfordringene.

1. Deltakelse og representasjon

Hvem er med og tar beslutninger i menigheter og kirken? Er sakspapirene til rådsmøter tilgjengelige for en dyslektiker? Hvem blir spurt om å være frivillig i menigheten?

Døvekirken har medlemmer i Kirkerådet, Kirkemøtet og Ungdommens kirkemøte, men representerer først og fremst en språklig minoritet i kirken. Det er grunn til å tro at funksjonshemmede ellers er sterkt underrepresentert i råd og utvalg, kirkevalg og innen frivillighet på alle nivåer i kirken. En forutsetning for deltakelse og representasjon er likeverdig tilgang til informasjon, fysisk tilgang til ytringsarenaene og tilgang til valg. Utviklingshemmedes deltakelse i kirkevalg ville kunne fremmes gjennom tilpassede informasjonsstrategier som lettlest informasjon og kursing.

2. Kompetanse og bevissthet

Hvilke barrierer møter funksjonshemmede i kirken? Er funksjonshemmede involvert i planprosesser og prosjekter? Hva er gode begrep for å snakke om funksjonshemming, også i kirken?

Det er generelt lite kunnskap om funksjonshemming, CRPD og universell utforming i samfunnet og en kan gå ut ifra at dette også gjelder ansatte og frivillige i Den norske kirke. Det er behov for økt kunnskap om og kartlegging av barrierer funksjonshemmede opplever i kirken. UKM 7/22 utfordrer derfor Kirkerådet til «å sørge for et kunnskapsløft om CRPD, andre relevante lover og universell utforming ved å forplikte ansatte og oppfordre frivillige til kursing på feltet».

Kompetanseheving, holdningsskaping og kommunikasjon bør også handle om hvordan normer, språk og verdier ekskluderer funksjonshemmede.

Samtidig er det viktig å påpeke at det finnes en god del kompetanse om og erfaringer med funksjonshemming, tilrettelegging og universell utforming, men det er behov for å bruke, organisere og dele den mer strategisk.

3. Fysiske barrierer

Er informasjonen på menighetens nettsider utformet slik at den kan leses av alle, også synshemmede? Er det en rampe opp til alterringen? Kan alle bruke lesepulsten?

Ifølge CRPD skal produkter, omgivelser, programmer og tjenester utformes universelt. Fysisk tilgjengelighet er en viktig forutsetning for deltakelse. Fysiske barrierer begrenser menneskers liv og handlingsrom radikalt. Men den menneskelige verdien av universell utforming glemmes ofte i økonomiske prioriteringer rundt byggeprosjekter, planprosesser og produktutvikling.

Forvalteransvaret innebærer at kirkebyggene og kirkegårdene skal være mest mulig åpne, tilgjengelige og i aktiv bruk for alle. [...] Dette handler om åpningstider og folks mulighet for i størst mulig grad å søke til kirkegården og kirkerommet. Tilgjengelighet handler også om universelt utformede bygg og uteområder som gjør det mulig for alle å få del i fellesgodene på en god og verdig måte, og god og relevant formidling av stedets kvaliteter, kulturhistorie og kunstskatter. (Kirkelig kulturavstrategi, KM 21/21)

4. Ikke-fysiske barrierer

Er gudstjenesten utformet på en slik måte at alle kan delta? Er det greit om noen ikke klarer å sitte stille? Er aktiviteter for barn og unge tilgjengelige og tilrettelagt for alle, med tanke på språk, innhold og pedagogikk?

Ikke-fysiske barrierer er sosiale hindre for deltakelse og tilhørighet. Sosiale barrierer er ofte usynlige, men kjennes på kroppen av den som opplever dem i form av nedvurderinger, undervurderinger eller andre former for begrensninger av sin utfoldelse. I kirken har noen tolkninger av bibeltekster og spesielt helbredelsesfortellinger bidratt til at en ser ned på mennesker med funksjonsnedsettelse. Bibelske tolkninger om funksjonsnedsettelse som straff fra Gud har også ført til tabuer og skam knyttet til funksjonshemming. Funksjonshemmede forteller om erfaringer med krenkende forkynnelse, ubehagelige og grenseoverskridende erfaringer med forbønn, stakkarsliggjøring og umyndiggjøring. Å fjerne ikke-fysiske barrierer kan også for eksempel handle om tilgang til informasjon gjennom tegntolkning, teksting, synstolkning og alternative kommunikasjonsformer som alternativ supplerende kommunikasjon. Andre igjen kan ha behov for ledsager eller annen assistanse og bistand for å kunne delta.

5. Kirken som arbeidsplass

Rekrutterer Den norske kirke personer med funksjonsnedsettelse til stillinger? Får ansatte med funksjonsnedsettelse nødvendig tilrettelegging i kirken? Hva skjer når en ansatt får en funksjonsnedsettelse?

«Kirken har ut fra sin teologiske forankring en rolle som samfunnsinstitusjon, og som arbeidsgiver ansvar for å verne om alle menneskers verd, fremme likeverd og hindre diskriminering, vold og urett» (Handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold, KR 95/21). I det videre arbeid med handlingsplanen er det behov for å kartlegge og dokumentere barrierer ansatte med funksjonshemming opplever, å prioritere digitalisering som verktøy for et inkluderende arbeidsliv, universell utforming av arbeidsplasser og mangfoldig kommunikasjon. Kirken bør bevisst og strategisk ansette funksjonshemmede inklusive utviklingshemmede og utarbeide rutiner som bidrar til at ansatte som får en funksjonsnedsettelse fortsatt kan jobbe i kirken. Inkluderende arbeidsplasser har stor betydning for individer, for arbeidsgiveren og samfunnet. En viktig del av å skape et inkluderende arbeidsliv er universell utforming.

6. Retten til tros- og livssynsutøvelse for mennesker som mottar helse- og omsorgstjenester

Hvem følger opp religiøse behov for mennesker med demens som bor på sykehjem? Kan utviklingshemmede selv bestemme om de skal delta i religiøse felleskap?

Personer som bor i omsorgsbolig eller på institusjon har ofte behov for hjelp eller støtte fra andre for å kunne utøve sin tro. Dette gjelder i økende grad også eldre som bor hjemme. Retten til tro og livssyn er derfor tett knyttet til gode relasjoner og felleskap. Inkluderingsrådgivere i bispedømmene rapporterer jevnlig om at kommunenes evne og vilje til å legge til rette for tros- og livssynsutøvelse i institusjoner er mangelfull. De ser manglende kunnskap i helse- og omsorgstjenesten om livssynsfeltet og manglende forståelse for at for eksempel utviklingshemmede og eldre kan ha behov for tilrettelegging for å kunne utøve sin rett til tro eller livssyn. For å få til mer samarbeid mellom tros- og livssynsamfunn lokalt og den kommunale helse og omsorgstjenesten, er det viktig med dialog og å styrke kompetansen på dette feltet. Sammen med STL og NKR kan Den norske kirke ta ansvaret for å spre kunnskap om dette i tros- og livssynssamfunn, og i dialog med helsemyndigheter og kommunene nasjonalt og lokalt.

7. Systemer, rutiner, planer og ansvar

Hvem har ansvar for at gudstjenesten er universell utformet? Hvem tar ansvar for at et barn får en ledsager for å kunne delta i kirken? Hvordan ivaretas universell utforming i anskaffelser, planer og prosjekter?

Når ansvaret for universell utforming i kirken er fragmentert, kan det i verste fall føre til at ingen tar ansvar. Noen ganger beskrives universell utforming i veiledere og planer uten konkrete henvisninger til hvordan det kan gjennomføres.

I dag hviler mye ansvar på engasjerte enkeltpersoner eller funksjonshemmede selv. Mange opplever alltid å måtte si ifra om hva en har behov for. Dette kan være belastende og kan føre til selvsensur.

Universell utforming er derfor innarbeidet i kulturarvstrategien (KM 21/21) og bør også inngå i annet arbeid som handler om eksisterende og nye kirkebygg og implementeres i systemer, rutiner og planer. Funksjonsnedsettelse er et av områdene for kirkens arbeid med likestilling, inkludering og mangfold (LIM) og handlingsplanen skal suppleres med tiltak som ivaretar hele diskrimineringsfeltet (jf. KR 95/21). Videre er det behov for en presisering av hvem som har ansvar for oppfølgingen av universell utforming på alle nivåer i kirken. Jevnlige status- og underveisrapporter bør innføres for å måle ønsket fremdrift.

«Vår skaper skapte alle mennesker i Guds bilde, ikke bare noen mennesker. Slik sett er det for kirken ekskludering, ikke inkludering, som krever begrunnelse.»¹⁰

Økonomiske/administrative konsekvenser

Siden universell utforming berører de fleste arbeidsfelt i Den norske kirke, vil oppfølgingen av vedtakene kreve administrative ressurser på ulike nivåer og områder i kirken. Vedtakene som gjelder representasjon, kompetanse og implementering, vil i stor grad kunne følges opp innenfor ordinær drift, men kreve administrative

---

¹⁰ Norges Kristne Råd. (2017) (2016 Kirkenes Verdensråd/EDAN). *Tilværelsen gave. Kalt til å være kirke av alle og for alle.*

ressurser. Å innarbeide universell utforming som krav i anskaffelser, tilskudd og prosjektmidler, vil i seg selv ikke nødvendigvis medføre merkostnader. Kartlegging og evaluering vil medføre noen økonomiske konsekvenser. Vedtakene som gjelder fjerning av fysiske og ikke-fysiske barrierer vil i ulik grad ha kostnader knyttet til oppfølging. Spesielt fjerning av fysiske barrierer vil potensielt kunne medføre store kostnader lokalt. Kirkemøtet kan peke retning for ønsket utvikling knyttet til tilgjengelighet i alle kirkebygg.

Den norske kirke er forpliktet til å oppfylle kravene i EUs Tilgjengelighetsdirektiv. Brudd på kravene kan potensielt føre til store pålegg og bøter. Også forpliktelser knyttet til Ligestillings- og diskrimineringsloven og CRPD vil kunne føre til klagesaker, men dette er foreløpig lite prøvet. Det er viktig at lokalkirken ser utfordringene knyttet til fysisk tilgjengelighet og setter av midler til utbedringer knyttet til dette.